

**Danuta Jermaczek**

## **PRZYRODA PROJEKTOWANEGO LUBRZAŃSKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO**

### **The nature of the projected Lubrzański Landscape Park**

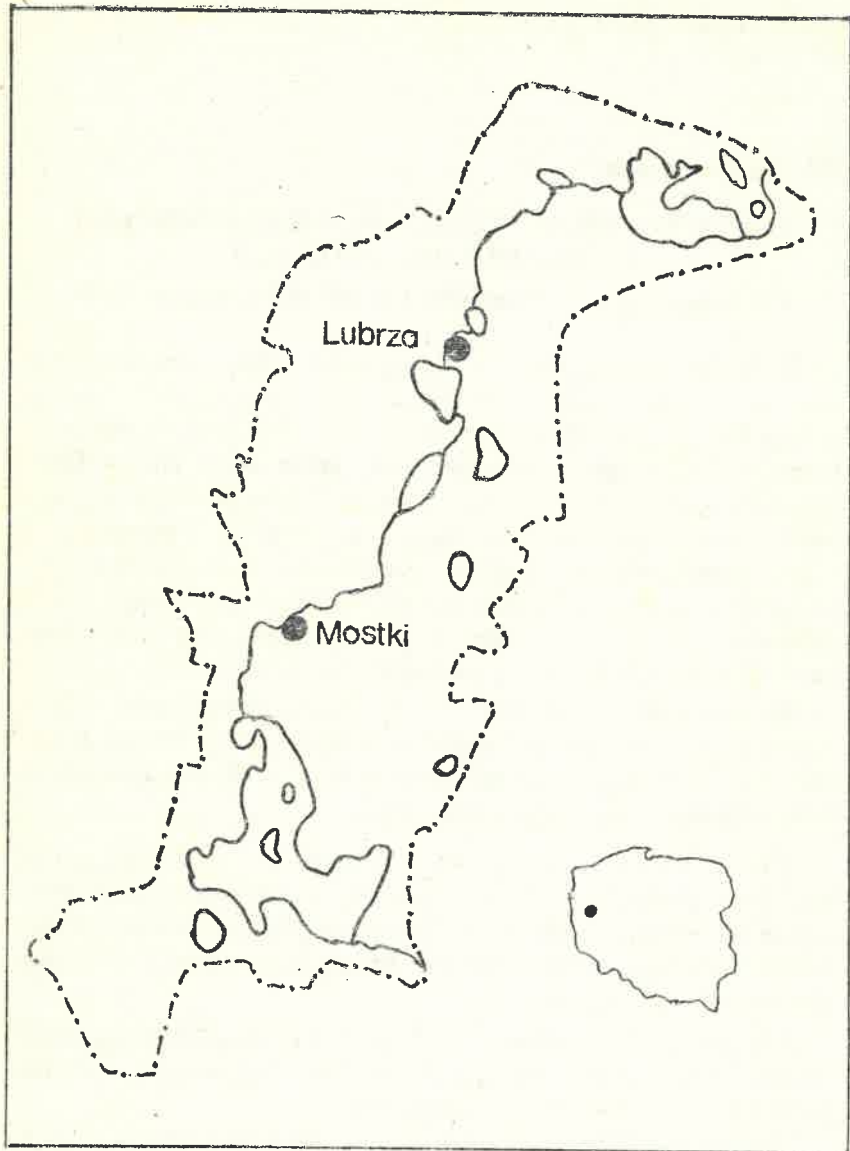
Wstęp. Projektowany Lubrzański Park Krajobrazowy leży w strefie chronionego krajobrazu, obejmującej znaczny obszar Pojezierza Lubuskiego. Wraz z dwoma istniejącymi parkami — Łagowskim i Pszczewskim, projektowanym — Gryżyńskim, a także kilkoma planowanymi, tworzyć będzie w przyszłości zespół parków, chroniących najbardziej interesujące i cenne tereny regionu. Szybko wzrastająca antropopresja wymaga objęcia tych obszarów specjalną ochroną i takiego zagospodarowania przestrzennego, aby można było pogodzić ochronę przyrody i krajobrazu z rozwojem turystycznym.

Większość danych zawartych w tym artykule pochodzi z opracowania dokumentacji projektowej Lubrzańskiego Parku Krajobrazowego, wykonanego na zlecenie Urzędu Wojewódzkiego w Zielonej Górze (Jermaczek red. 1990).

Położenie i powierzchnia. Teren Parku w całości leży w obrębie makroregionu Pojezierza Lubuskiego. Północna i centralna część, to mikroregion Pojezierze Łagowskie, południowa leży w mikoregionie zwanym Równiną Torzymską (Kondracki 1988).

Administracyjnie prawie 90% powierzchni Parku znajduje się na terenie gminy Lubrza. Niewielkie fragmenty należą do gmin Świebodzin, Ołobok i Łagów (ryc. 1).

Ogólna powierzchnia Parku wynosi 8646 ha (wraz z otuliną 17766 ha), przy czym lasy zajmują 59,3%, wody powierzchniowe 10,5%, łąki i torfowiska 8,6% powierzchni.



Ryc. 1. Położenie i granice Lubrzańskiego Parku Krajobrazowego.  
Fig. 1. The situation and boundaries of the Lubrzański Landscape Park.

**Przyroda nieożywiona.** Cała Wysoczyzna Lubuska stanowi czwartorzędowe wyniesienie, dzięki czemu teren Parku jest niezwykle urozmaicony. Na stosunkowo niewielkim obszarze obserwować można dużą różnorodność form rzeźby i akumulacji polodowcowej. Do najbardziej atrakcyjnych należą rynny glacialne wypełnione jeziorami, wcinające się głęboko w osady sandrowe — Jordanowsko-Niesulicka i Wilkowsko-Torzymaska. W dnice tych rynien leżą największe i najbardziej malownicze z jezior: jez. Niestysz (486,2 ha) i Paklicko Wlkp. (196 ha) (Żynda 1990). Pozostałych kilkanaście jezior, o stosunkowo dużym stopniu czystości wód, znaczny udział lasów, oraz małe zaludnienie, stawiają teren Parku wśród najatrakcyjniejszych pod tym względem obszarów Zachodniej Polski.

**Szata roślinna.** Różnorodność typów siedliskowych sprawia, że szata roślinna omawianego terenu jest interesująca zarówno pod względem florystycznym jak i fitosocjologicznym. Występuje tu szereg rzadkich i zagrożonych gatunków roślin, między innymi 22 gatunki podlegające ochronie w tym 10 chronionych całkowicie. Są to: trzy gatunki widłaków (*Lycopodium annotinum*, *L. clavatum*, *L. complanatum*), grąźel żółty (*Nuphar luteum*), rosiczka okrągłolistna (*Drosera rotundifolia*), bluszcz (*Hedera helix*), barwinek (*Vinca minor*) i trzy gatunki storczyków (*Orchis latifolia*, *Epipactis latifolia*, *Listera ovata*).

Poza tym stwierdzono tu stanowiska takich roślin jak: brzoza omszona (*Betula pubescens*), grzybień północny (*Nymphaea candida*), modrzewnica zwyczajna (*Andromeda polifolia*), pływacz zwyczajny (*Utricularia vulgaris*), osoka aloesowata (*Stratiotes aloides*), bagnica torfowa (*Scheuchzeria palustris*), jeziorza morska (*Najas marina*), kłóc wiechowata (*Cladium mariscus*) (Jermaczek D. 1990).

Według Wojterskiego et al. (1973) na omawianym terenie wyróżnić można szereg podstawowych jednostek potencjalnej roślinności naturalnej. Znaczne obszary projektowanego Parku to potencjalne siedliska suboceanicznego boru sosnowego (Leu-

cobryo-Pinetum) i boru mieszanego sosnowo-dębowego (Pino-Quercetum). Tereny te obecnie porastają ubogie bory sosnowe, rzadko z domieszką buka, dębu i brzozy.

Interesujący typ siedliska, reprezentowany na omawianym terenie tylko przez niewielki fragment na południowy wschód od miejscowości Nowa Wioska, to siedlisko świetlistej dąbrowy (Potentillo albae-Quercetum). Fragment ten obejmujący wzgórze o wystawie południowej i południowo-zachodniej, jest obecnie wykorzystywany do wypasu owiec, co przyczynia się do jego degradacji. Istnieje tu pilna potrzeba przeprowadzenia badań florystycznych i fitosocjologicznych.

Stosunkowo znaczną powierzchnię zajmują siedliska grądów (Galio silvatici-Carpinetum), choć nigdzie nie spotyka się dobrze zachowanych fragmentów tego typu lasu. Zostały one zamienione w pola uprawne.

Rozpowszechniony, np. w okolicach Łągowa, acidofilny las dębowo-bukowy (Fago-Quercetum), na obszarze projektowanego Parku występuje tylko w niewielkim fragmencie, na zachód od jez. Złoty Potok.

Wszystkie większe fragmenty siedlisk łągu olszowo-jesionowego (Circaeo-Alnetum) pokrywają się z rozmieszczeniem użytków zielonych. Lasy łąkowe, miejscami przechodząc w olsy (Ribo nigri — Alnetum), stosunkowo dobrze zachowały się jedynie nad brzegami większych jezior.

Bardzo interesujące, wymagające szybkiej ochrony są zbiorowiska torfowiskowe. Na szczególną uwagę zasługują zbiorowiska dolinkowe Caricetum limosae i Rhynchosporietum albae, na największym z torfowisk (8 ha) w rejonie Nowej Wioski.

Najbardziej zróżnicowane i stosunkowo najlepiej zbadane są zbiorowiska wodne tego terenu. Szczegółowe badania prowadzone na większości zbiorników, pozwoliły wyróżnić 13 zespołów zbiorowisk roślinności wynurzonej i 15 zespołów roślinności podwodnej (Dąbska, Kraska 1978). Na specjalną uwagę zasługują tu płyty kłoci wiechowatej na jez. Niestysz, Złoty Potok i Książno.

Na większości jezior występują zbiorowiska roślin o liściach pływających (Myriophyllo-Nupharetum). Interesujące są zbiorowiska z osoką aloesowatą. Wśród zbiorowisk roślinności podwodnej dominują zespoły rdestnic (*Potametum filiformis*, *Potametum lucentis*, *Potametum mucronati*) i ramienic (*Nitellopsidetum obtusae*, *Charetum asperae*). Niektóre z tych zbiorowisk świadczą o znacznej czystości wód (Dąbska, Kraska 1978).

**F a u n a.** Stan zbadania fauny projektowanego Parku, podobnie zresztą jak całego regionu, jest niezadowalający. Szczególnie dotyczy to bezkręgowców, w mniejszym stopniu kręgowców. Jedyną, stosunkowo dobrze poznaną grupą zwierząt bezkręgowych, są pijawki (Hirudinea), których wg Radkiewicza (1978) występuje tu 10 gatunków, w tym rzadka, odżywiająca się krwią żółwia błotnego, *Haementeria costata*.

Wśród kręgowców najlepiej poznaną grupą są ptaki. Stwierdzono tu 145 gatunków, w tym 115 lęgowych (Jermaczek A. 1990). Na szczególną uwagę zasługują: bąk (*Botaurus stellaris*) — 1—2 pary, gęgawa (*Anser anser*) — 2—4 pary, żuraw (*Grus grus*) — 2—4 pary i siniak (*Columba oenas*) — co najmniej kilkanaście par. W okresie pozalęgowym omawiany obszar stanowi bardzo atrakcyjne miejsce zatrzymywania się przelotnych stad ptaków wodnych.

Lista gatunków ssaków tego terenu zawiera kilka gatunków godnych uwagi. Są to między innymi bóbr (*Castor fiber*) i wydra (*Lutra lutra*). Wspomnieć należy o położonych na terenie otuliny Parku, wejściach do obiektów Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego, będącego największym w Europie Środkowej zimowiskiem nietoperzy (Urbańczyk 1989).

Inne grupy kręgowców omawianego Parku są słabiej poznane. Podczas prowadzonych obserwacji stwierdzono między innymi 4 gatunki gadów i 10 gatunków płazów (Jermaczek A. 1990).

**R e z e r w a t y   p r z y r o d y.** Dotychczas na terenie Parku utworzono tylko jeden rezerwat przyrody — „Dębowy Ostrów”

(2,29 ha), chroniący wielogatunkowy las mieszany. W starym drzewostanie występują tu dąb, sosna, brzoza, świerk i osika. W runie na uwagę zasługują konwalia majowa, kokoryczka wonna i pajęcznica gałęzista.

Proponuje się utworzenie sześciu nowych rezerwatów przyrody, w których chronione byłyby najbardziej interesujące obiekty leśne, torfowiskowe i wodne, a także wzgórza na siedlisku świetlistej dąbrowy.

Zagrożenia walorów krajobrazowych projektowanego Parku są stosunkowo niewielkie. Wiąże się to głównie z brakiem przemysłu i większych złóż surowców mineralnych. Największym zagrożeniem dla tych terenów jest planowana budowa autostrady Warszawa — Berlin, po linii projektowanej jeszcze w okresie międzywojennym, przechodzącej na północ od Lubrzy. Pewnym zagrożeniem może być również, obserwowany w ostatnich latach, rozwój tzw. „dzikiego” budownictwa letniskowego, a także eksploatacja kruszywa budowlanego, gytii jeziornej i niewłaściwa lokalizacja wysypisk śmieci.

Największe zagrożenia dla walorów przyrodniczych to: niekontrolowana, masowa turystyka, szczególnie w rejonie jeziora Niesłysz i w okolicach Lubrzy, zanieczyszczenia wód powierzchniowych, pochodzące głównie z miejscowości i ośrodków wczasowych, niewłaściwie prowadzone melioracje (większość użytków zielonych to tereny przesuszone), oraz likwidowanie zadrzewień śródpolnych i niewielkich zbiorników wodnych.

#### LITERATURA

- DĄMBSKA I., KRASKA M., 1978. *Zbiorowiska oczeretowe i szuwarowe jezior Niesłysz, Paklisko Wlk., Złoty Potok, Wilkowskie, Głębokie, Bytnickie, Kokno*. ZH UAM Poznań. Maszynopis.
- JERMACZEK A. (red.), 1990. *Dokumentacja projektowa Lubrzańskiego Parku Krajobrazowego*. Lubuski Klub Przyrodników. Świebodzin. Maszynopis.



- JERMACZEK D., 1990: *Flora*. W. JERMACZEK A. (red.) *Dokumentacja projektowa Lubrzańskiego Parku Krajobrazowego*. LKP. Świebodzin.
- KONDRACKI J., 1988. *Geografia fizyczna Polski*. PWN. Warszawa.
- RADKIEWICZ J., 1978. *Pijawki Ziemi Lubuskiej*. WSP. Zielona Góra.
- URBAŃCZYK Z., 1989. *Nietoperze Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego*. Muzeum Regionalne. Świebodzin.
- WOJTERSKI T., LESZCZYŃSKA M., PIASZYK M., 1973. *Potencjalna roślinność naturalna Pojezierza Lubuskiego*. *Bad. fizj. nad Pol. Zach.*, 26: 107—142.
- ZYNDA S., 1990: *Rzeźba terenu i procesy geodynamiczne*. W. JERMACZEK A. (red.) *Dokumentacja projektowa Lubrzańskiego Parku Krajobrazowego*. LKP. Świebodzin.

#### SUMMARY

The projected Lubrzański Landscape Park is situated in the protected landscape area of the Lubusian Lake District (Western Poland). The park's area is equal 8646 ha (17766 ha together with the protection belt) of which forest cover 59.3%, waters — 10.5%, meadows and peatbogs — 8.6%. A diversified surface sculpture, numerous lakes with relatively clean water, a considerable share of forests, and low density of population place this terrain among the most attractive areas in Western Poland.

The flora and fauna are also interesting. Many rare and endangered plant species have been noted here, among others 22 protected ones, including 10 species under strict protection (*Lycopodium clavatum*, *L. complanatum*, *L. annotinum*, *Nuphar luteum*, *Drosera rotundifolia*, *Hedera helix*, *Vinca minor*, *Orchis latifolia*, *Epipactis latifolia*, *Listera ovata*). The forests consist mainly of coniferous woods (*Leucobryo-Pinetum*, *Pino-Quercetum*). Especially interesting are alder-ash forests (*Circaeo-Alnetum*), which occur mainly near lakes, and also peatbog and water communities (*Caricetum limosae*, *Rhynchosporium albae*, *Myriophyllo-Nupharetum*, *Potametum filiformis*, *Nitellopsidetum obtusae*, and others).

The fauna is less known, in particular the invertebrates. The best investigated group are birds: 145 species have been noted, of which 115 breeding ones, among others *Botaurus stellaris*, *Anser anser*, *Grus grus*, *Columba oenas*. Among the mammals occur *Castor fiber* and *Lutra lutra*. At the park's protection belt there are entrances to the underground shelters of the Międzyrzecki Fortified Region — the most important bat wintering site in northern Europe.

Creating a net of nature reserves is planned in order to protect the most valuable natural objects of the park.

*The main endangerments for the park's nature are: excessive, uncontrolled tourist penetration, water pollution, and inappropriate road- and house-building.*

Adres autora:

MUZEUM REGIONALNE

Ratusz

66-200 Świebodzin

